

О.А. Мельничук

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ РОБІТНИКІВ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ В АВСТРІЇ НАПРИКІНЦІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Австрія була однією із перших країн в Європі, яка вслід за Німеччиною, в рамках соціальних реформ «нового лібералізму», наприкінці XIX ст. запровадила на свій території окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування. Основним завданням реформ було прагнення запобігти соціальним катаклізмам, породженим активізацією робітничого та соціалістичного рухів.

Метою статті є висвітлення процесу зародження та становлення інституту загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на австрійських землях наприкінці XIX – початку XX ст.

Досліджувана проблема не знайшла належного висвітлення в науковій літературі. Виняток складають праці Н. Вигдорчика [1,2], Б. Данського [3,4] та В. Яроцького [6,7], які на початку XX ст. вивчали досвід західноєвропейських країн з метою проведення соціальних реформ в Російській імперії.

Загальнообов'язкове страхування від нещасних випадків було запроваджено в Австрії законом від 28 грудня 1887 р. Означений вид страхування поширював свою дію на робітників і службовців усіх галузей великої та окремих видів дрібної промисловості, що відзначалися особливою небезпекою виробництва. Поза межами залишалися дрібні промислові та сільськогосподарські підприємства. Як виняток, за розпорядженням міністра внутрішніх справ, до кола застрахованих могли бути включені працівники окремих підприємств. Всього на 1906 р. до страхування були долучені понад 425 тис. підприємств з числом працюючих близько 3 млн. осіб, що складало 10% від усього населення [2, с.190] (в той час, наприклад, у Німеччині - майже 37%) [5, с.102].

Що стосується організації страхування, то австрійське законодавство на противагу німецького виявилось значно прогресивнішим. В органах страхування робітники були представлені в однаковому співвідношенні із роботодавцями. Щоправда, на відміну від німецьких робітників, австрійські брали участь у сплаті страхових внесків [1, с.16].

Втілення в життя страхових принципів в Австрії здійснювалося через 7 страхових установ, що діяли в межах певних територіальних кордонів. Окремо існувала страхова організація, що опікувалася страхуванням залізничників. На відміну від німецьких промислових товариств, що відображали в першу чергу інтереси промисловців, австрійські страхові організації за принципами організації більше нагадували установи державного типу. Керівним органом страхових установ було правління у складі 18 осіб, з яких по 6 представників вибиралися від підприємців та робітників, а 6 – призначалося міністром внутрішніх справ. Діяльність страхових товариств знаходилася під контролем

адміністрації тих округів, в яких вони діяли. Вищою інстанцією нагляду було Міністерство внутрішніх справ. Для розгляду претензій з питань відшкодувань у разі настання нещасних випадків при кожній страховій установі діяв третейський суд. До його складу входили: 3 члени, призначені урядом (голова – юрист за освітою і два техніки); по одному виборному члену від промисловців та робітників. Рішення третейських судів були остаточними і оскарженню не підлягали. Функції найвищої наглядової інстанції виконувала Страхова рада (Versicherungsbeirat) – дорадчий орган при Міністерстві внутрішніх справ, до складу якого в якості почесних членів входили фахівці з усіх питань, що стосувалися діяльності страхових установ[3, с.124].

Компенсаційні виплати постраждалим від нещасних випадків в Австрії (окрім настання смертельних наслідків) могли бути виплачені після проходження 4 тижнів. Оскільки, за статистикою, упродовж цього часу відновлювали свою працездатність 67,5% робітників, виплати як правило стосувалися лише найбільш важких випадків травматизму. Щодо розмірів виплат, то пенсія у разі повної втрати працездатності становила 60%, вдовам – 20%, сиротам – 15% середнього заробітку. Загальна сума пенсії, що виплачувалася спадкоємцям не мала перевищувати 50% заробітку. На поховання видавалася страхова допомога у розмірі до 50 крон [2, с.191].

Профілактика травматизму, як одна із функцій страхування від нещасних випадків в Австрії була набагато менше розвинута, ніж у Німеччині. В першу чергу це пояснювалося обмеженим статусом страхових організацій, які були позбавлені права видавати загальнообов'язкові приписи та здійснювати нагляд на промислових підприємствах. Єдиним способом впливу було переведення промислових підприємств за ініціативою фабричних інспекторів із нижчого класу безпеки до вищого як заохочувальний чи каральний захід [6, с.322].

Якщо в Німеччині внески на страхування від нещасних випадків сплачували лише роботодавці, то в Австрії частина матеріальних витрат покладалася і на робітників. До страхових організацій вони сплачували 10% від загального бюджету, отримуючи за це, пропорційну із роботодавцями, кількість голосів в цих установах. Іншою, ніж у Німеччині була також система розподілу страхових внесків. В Австрії практикувалася система компенсації капіталізованих пенсій, при якій до страхових організацій вносилися не сума витрат, а капітал, що забезпечував виплату пенсій на весь час їх ймовірної тривалості. Загалом, в 1905 р. загальна сума страхового фонду складала 26,6 млн. крон, тобто майже 2% від річного об'єму заробітної плати, виплаченої робітникам. Так, при середньому заробітку робітника в 2400 крон на рік, він сплачував 4,8 крони, тоді як внесок роботодавця складав 43,2 крони. Слід відзначити, що в окремих місцевостях підприємці сплачували страхові внески й за робітників, оскільки вирахування із виплаченої їм заробітної плати були незначними [2, с.195].

У 1910 р. система соціального страхування від нещасних випадків в Австрії зазнала певного реформування. Були створені окружні бюро соціального страхування. Дещо розширені і функції соціального страхування. Зокрема, страховим установам надавалося право видавати загальнообов'язкові постанови

для попередження нещасних випадків, а в разі їх невиконання – накладати штрафи. Запроваджувалася, за прикладом Німеччини, «пенсія для безпомічних». Встановлювався також особливий вид пенсії – «пенсія звикання» (Angewöhnungsrente). Так називалася повна пенсія, що виплачувалася тимчасово непрацездатній особі, яка для повного відновлення сил чи покращення стану здоров'я потребувала особливого догляду. Змінювалася й система нарахування пенсій. За її основу брали не заробіток, а середній розмір лікарняної допомоги, що виплачувалася в даній місцевості. Прогресивним нововведенням була заборона дроблення часткових пенсій [7, с.967].

В той же час, не на користь робітників було збільшення вичікувального періоду призначення пенсії з 4 тижнів до 13, переклавши на плечі лікарняних кас ще 16% нещасних випадків. Щоправда, як виняток, австрійський законодавець передбачив право страхових установ брати на себе лікування постраждалих і до закінчення вичікувального періоду. Насамкінець, реформа передбачала й зміну системи нарахування внесків. Від капіталізованих пенсій, Австрія, за прикладом Німеччини, переходила до розподілу страхових внесків між підприємствами [2, с.196].

Отже, основною організаційно-правовою формою соціального захисту робітників від нещасних випадків в Австрії у досліджуваній період було соціальне страхування. Незважаючи на менш деталізовані положення, австрійське законодавство, на відміну від німецького, мало більш демократичним характер. Однак, його реформа на початку ХХ ст. супроводжувалася запозиченням значної кількості норм законодавства, що діяло в Німеччині.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вигдорчик Н.А. Социальное страхование / Н.А. Вигдорчик. – СПб.: Муравей, 1917. – 31 с.
2. Вигдорчик Н.А. Социальное страхование. Систематическое изложение истории, организации и практики всех форм социального страхования / Н.А. Вигдорчик. – СПб.: Практическая медицина, 1912. – 295 с.
3. Данский Б.Г. Страхование рабочих в России и на Западе. Т.1. Вип. 3. Организация больничной кассы / Б.Г. Данский. – СПб.: Прибой, 1914. – 206 с.
4. Данский Б.Г. Страхование старости и инвалидности в иностранных государствах / Б.Г. Данский. – СПб.: «Экономика», 1912. – 102 с.
5. Литвинов-Фалинский С.П. Организация и практика страхования рабочих в Германии / С.П. Литвинов-Фалинский. – СПб, 1903.– 346 с.
6. Яроцкий В. Страхование рабочих в связи с ответственностью предпринимателей / В. Яроцкий. – СПб.:«Труд», 1895. – Т.1. – С.1-496.
7. Яроцкий В. Страхование рабочих в связи с ответственностью предпринимателей / В. Яроцкий. – СПб.:«Труд», 1895. – Т.2. – С. 497-1115.